

«Русь за межами Русі». Про наших предків-поселенців у країнах Європи XI–XIV ст.
<http://likbez.org.ua/ua/rus-za-predelami-rusi-o-nashih-predkah-poselentsah-v-stranah-evropy-hi-xiv-vv.html>

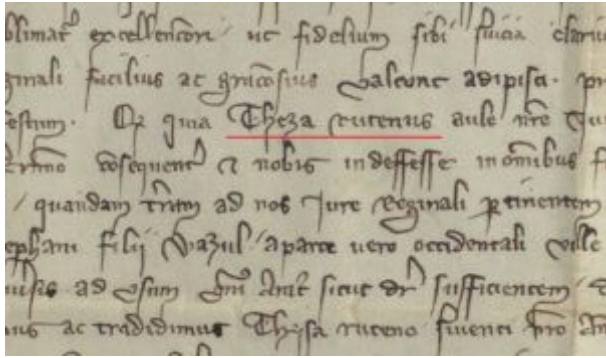
Доба Середньовіччя – це час постійних переселень, міграцій, в цілому – змін місць проживання з огляду на різні причини. Нового поштовху міграційним рухам надали наприкінці XI ст. хрестові походи, що «підняли» з насиджених місць десятки і сотні тисяч мешканців, які досі не перетинали меж своїх сіл, містечок, міст, округів. Не перебували обабіч цих процесів жителі величезного за географією терену підконтрольного династії Рюриковичів, відомого за джерелами під назвою «Русь» або «Руська земля» у її як вузькому, так і широкому розумінні.

Документ короля Чехії та краківсько-сандомирського князя Вацлава II зі згадкою про краківського єпископа Прокопа Руського (1294 р.)

Так чи інакше, від моменту розширення Рюриковичами впливів на сусідні *gentes* (народи), династичного освоєння цих нових підвладних територій, відбувалася міжкультурна взаємодія «своїх», «чужих» та «інших», наслідком чого нерідко було переселення представників колись автохтонного населення за межі «малої батьківщини». Переїзд осіб, умовно ідентифікованих на Заході *Ruthenus* (чи у схожий спосіб) до «латинського світу» спричиняли шлюби із найближчими сусідніми та більш віддаленими від кордонів руської династії родинами. У супроводі **наречених** переїжджали на нове місце проживання придворні, іноді – духівник, інші близькі люди. Їх не мусліо бути багатими, тому в документах цей весільний потяг нерідко занотований узагальнено. Втім, деколи йдеться про конкретних людей. Наприклад, при польській дружині угорського короля Карла Роберта з династії Анжу 1312 р. занотований якийсь молодик *Теза Руський*, що, певне, потрапив до угорського двору із першою дружиною володаря – Марією Львівною і був «успадкований» її наступницею після смерті.

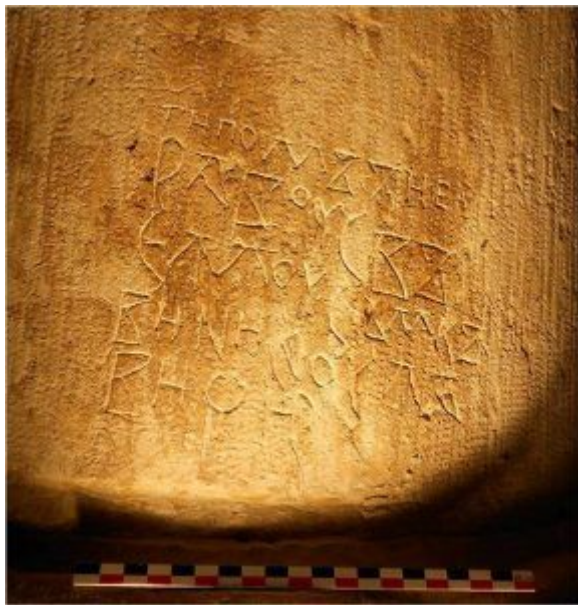
Ще одним джерелом залюднення чужих теренів були **полонені**, яких найактивніше один у одного брали Рюриковичі та П'ясти. Польські володарі за рахунок захоплених могли загосподарювати спустошені або важкі для освоєння власні території. Такої інтенсивності не бачимо на прикладі жодного іншого західного сусіда руської династії. Часто полонені були свого роду приданим при укладенні двосторонніх матримоніальних домовленостей, як от близько 1039/41 р. між Казимиром Відновителем та Доброногою-Марією Володимирівною. П'ясти повернули додому 800 полонених, захоплених 1018 р. Болеславом Хоробрим під час походу на Київ. Іноді володарі прикордонних земель, головню Волинської (з руської сторони) і Краківсько-Сандомирської (з польської) навіть уклали угоди про заборону полонення мешканців сусідніх теренів, як це було 1229 р., адже така цілеспрямована політика серйозно шкодила господарству обох країн.

Фрагмент акту угорської королеви Марії зі згадкою придворного Тези Руського (1312 р.)

Кормильчич, Жирослав, Судислав. Частина зі знаті походила зі змішаних галицько-угорських шлюбів, як от *Vim Володиславович*, *Гліб Поткович*, *Юрій Витанович* і інші. Тут їх приваблювали пільги і привілеї найвищої й середньої знаті, закріплені «Золотою буллою» короля Андрія II від 1222 р., яких не було в жодній іншій центральноєвропейській країні, а тим паче на Русі – з її «візантійською» моделлю управління, успадкованою, зрозуміло, разом із християнством східного обряду. Ціла низка іноземних родів перебувала в родинних зв'язках з «руськими» вельможами. Аналогічно активними у стосунках із західними сусідами були боярські фамілії Новгороду, якнайтісніше пов'язані зі шведськими, німецькими, фламандськими та іншими землями торговельними зв'язками.

Терени сусідніх Угорщини, Польщі, Чехії, головно міста останніх двох з кінця XII–XIII ст., а особливо у XIV ст. залюднювали представники руського купецтва, бюргери, імовірно військовослужила знать, приваблені міським устроєм і, особливо самоуправлінням, погано відомим у землях Рюриковичів до кінця XIII – початку XIV ст. Тому серед міського джерельного матеріалу Сандомира, Кракова, Вроцлава, Брна, Оломоуца тощо час від часу нотувалися особи – носії предикату *Ruthenus*, поза сумнівом вихідці з Русі (*Павло*, *Петро*, *Григорій*, *Домінік*, *Бенедикт*, *Генріх* та інші). Вони посідали різноманітні уряди, брали участь не тільки в торгівлі, а й впливали на політику місцевих династій, входили часом до курії королів та герцогів.

Напис паломника Семка. Сен-Жиль (південь Франції), абатство Сен-Жиль-дю-Гар, Верхня церква. Кінець XII – середина XIII ст.

окрім князів (рязанських, чернігівських, волинських та галицьких) втекло щонайменше кілька єпископів (галицький і, вочевидь, перемишльський) та цілий ряд священників, які супроводжували своїх князів-втікачів. Можливо у короткій перспективі деякі князівські діти під впливом «латинської» традиції і виховання змінювали конфесію або й одразу ж в дитинстві їх хрестили в «західному» обряді. Так, зокрема, єпископську кафедру Кракова

Серед унікальних випадків – руського походження представники католицького духовництва, а також паломники до святих місць у так званій «Старшій Європі». Десь наприкінці XII – на початку XIII ст. графіті на стіні церкви абатства Сен-Жиль-дю-Гар у Південній Франції наніс якийсь *Семко Нінославо-вич* – палігрим до міста Сантьяго де Компостела, місця перебування мощів Апостола Якова. Схожі церковнослов'янські написи відомі й у інших храмах країни, що лежали на шляху до цього центра паломництва. В часи монгольської загрози від середини XIII ст. до країн Західної Європи

упродовж 1293–1295 рр. обіймав *Прокоп Руський*, на наш погляд, один із синів колишнього галицького князя Ростислава Михайловича, зятя угорського короля Бели IV.